

Oponentský posudek na disertační práci Sandry Malé

Písňová tvorba Antonína Dvořáka

Už po přečtení několika úvodních stran posuzované disertace je zřejmé, že se jedná o práci, která bez obsáhlých úvodů a předmluv rovnou přistupuje ke zkoumání vybrané problematiky, tedy ke zkoumání způsobu, jakým Antonín Dvořák zhudebňoval texty svých písní. Podobně i já hned úvodem konstatuji, že práce Sandry Malé představuje pozoruhodný a inspirativní výkon na poli muzikologického výzkumu.

Vybraná Dvořákova díla, která stojí v centru pozornosti této disertační práce – *Cigánské melodie*, *Biblické písně* a *Žalm 149* – byla v rámci Souborného kritického vydání děl Antonína Dvořáka vydána v letech 1955, resp. 1968. A to způsobem, který se Dvořákově kompoziční intenci v řadě parametrů vzdaluje. Týká se to nejen vlastního notového zápisu, ale právě i podoby zhudebněného textu. V případě *Cigánských melodií* je tato situace nejzávažnější: německý text, na který Dvořák písně komponoval a s nímž bylo dílo poprvé vydáno (a následně i provedeno), se do tohoto vydání vůbec nedostal. Byl nahrazen textem českým a doplněn ještě dvěma jazykovými mutacemi (německou a anglickou), které jsou však novodobými překlady z češtiny. S tímto kritickým vydáním autorka disertace explicitně vůbec nepolemizuje, přistupuje k němu jako k jednomu z existujících, používaných, proto relevantních vydání. Jestliže filolog by se vůči tomuto vydání polemicky vymezil, analytik nemusí, může je dokonce zcela rovnocenně položit vedle dobových a autorizovaných vydání (s. 150nn).

Celá práce je koncipována téměř výhradně analyticky, a to v obou velkých oddílech. V centru pozornosti prvního oddílu jsou Dvořákovy *Cigánské melodie* op. 55 na texty básní Adolfa Heyduka. V podrobné analýze se autorka soustředí na způsob Dvořákovy práce se zhudebněným textem. Klade si též otázku, zda Dvořákem uplatňované principy hudebního dotváření smyslu textu najdeme i u jiných skladatelů. Pro srovnání vybrala nanejvýš vhodné dílo, stejnojmenný cyklus Dvořákova současníka Karla Bendla. V druhém oddílu se primární pozornost ubírá k Dvořákovým *Biblickým písním* op. 99. I k tomuto dílu se autorka rozhodla vybrat a analyzovat další dílo pro srovnání. Z uvažovaných děl (Brahmsovy *Vier ernste Gesänge* a Dvořákův *Žalm 149*) vybrala to druhé.

Všem uvedeným dílům věnuje autorka rozsáhlou analytickou pozornost; nevybírání příklady, z každého cyklu postupně posuzuje jednu píseň za druhou. Hned úvodní analýza Bendlova písňového cyklu je svým rozsahem cca 70 stran srovnatelná s analýzou Dvořákova cyklu. Porovnání obou autorských zhudebnění pak autorka provádí záměrně na základě totožně koncipovaných analýz. Z hlediska ověřitelnosti soudů je takovýto (někdy až schematický) postup žádoucí. Pro účely jiného typu práce (např. důkladné

studie) by bylo nutné koncepci modifikovat, analytický záběr redukovat a zkoumané jevy dokumentovat pouze příznačnými ukázkami.

V celé disertační práci se analytické uvažování soustředí na smysl zhudebňovaného textu, stranou jsou ponechány některé další parametry textu, např. jeho fonetické kvality. Závěry analýz je proto nutné číst v tomto smyslu.

Na rozdíl od většiny analytických textů se v práci Sandry Malé téměř nevyskytují notové příklady. Autorka jistě předpokládá, že každý uživatel si ke čtení jejího textu opatří i příslušná notová vydání. I tak by však notové příklady byly jistě uživatelsky vstřícnější, názornější a v neposlední řadě by též mohly reprezentovat určitý výběr nejdůležitějších problémů. Na druhou stranu lze říci, že i bez vložených notových příkladů jsou autorčiny analýzy srozumitelné a popisované jevy i bez opory v notách představitelné. Je to i zásluhou precizní terminologie a vysoké jazykové úrovně, resp. přesných formulací, odrážejících autorčin velmi stručný a exaktní způsob myšlení.

To, že je disertace zaměřena jen na vybraná Dvořákova vokální díla a v nemalém rozsahu i na písňový cyklus Bendlův, vzbuzuje logicky otázku po vhodnosti obecně zvoleného názvu bez podtitulu, evokujícího spíše souhrnné zpracování tématu Dvořákových písní. Už jen z obsahu práce je přitom patrné, že zvolenému tématu se autorka věnuje jen na vybraných, jakkoli reprezentativních příkladech. K dílům pojednávaným přímo v předkládané disertaci lze však svým způsobem připočítat i další Dvořákův cyklus *Večerní písně*, kterému se autorka věnovala ve své diplomové práci a které stojí v pozadí jejího analytického zkoumání Dvořákovy písňové tvorby. (Diplomová práce je pouze zmíněna v Úvodu, chybí však v Seznamu literatury. Podobně se zde neobjevila též práce Ivan Vojtěcha, na kterou je přitom v disertaci víckrát odkazováno.) Pro účely veřejně publikované práce by však uvažování o názvu bylo na místě, nejen z hlediska předmětu výzkumu, ale i z hlediska použité metody, resp. typu zkoumání.

Pramenný výzkum není hlavním předmětem této práce, přesto alespoň v základním rozsahu opomenut nebyl. Autorka vždy uvádí s jakými prameny pracuje a příkladně se staví i k otázkám, které dále neřeší. Takto např. správně kriticky poukazuje na nejasnosti ohledně datace vydání Bendlových Cigánských melodií (s. 9). V případě Žalmu 149 zase klade dosud nepoložené otázky ohledně textové předlohy, kterou Dvořák zhudebnil. Pokud by však autorka hodlala ve výzkumu pokračovat, byly by to právě prameny, které by mohly poskytnout další podněty ke zkoumání způsobu, jakým Dvořák své texty zhudebňoval. Vždyť např. v autografu Cigánských melodií není podoba zhudebněného textu zcela identická s podobou téhož německého textu, kterou máme k dispozici v prvním tištěném vydání.

Disertační práce má promyšlenou strukturu, přesnou terminologii i vysoký standard formálních náležitostí. Z několika málo spíše redakčních nedostatků lze uvést např. tyto: autorka cituje často v překladech, předpokládám vlastních, což však neuvádí (např. s. 160–162); citace z online

zdrojů je vhodné datovat (pozn. 39); pozn. 132 je totožná s pozn. 131, podobně i v pozn. 261 by se mělo spíše odkázat na pozn. 202. Někde naopak poznámka (zde odkaz na konkrétní vydání) chybí: „pro klavír je předepsáno piano, které bylo editorsky doplněno i pro zpěvní hlas” (s. 97). Některé prameny jsou popsány jen zběžně: např. namísto správného označení rukopis klavírního výtahu uvádí autorka jen „Klavírní výtah” (s. 236). Ale vzhledem k tomu, že s tímto pramenem dále nepracuje, patří tato výtka spíše do oblasti doporučení.

Celkově je práce Sandry Malé velmi poctivě a důkladně zpracovaná, koriguje dosavadní znalosti, přináší řadu cenných analytických poznatků, inspiruje k dalšímu výzkumu pojednávaných problémů. Obzvláště pak musím vyzdvihnout autorčinu vynikající schopnost verbalizovat zkoumané jevy. Doporučuji proto práci přijmout k obhajobě.

Mgr. Jan Kachlík, Ph.D.

V Praze 22. 6. 2010